

Брюксел, 26.1.2017 г.
COM(2017) 35 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Европейското научноизследователско пространство: време за изпълнение и наблюдение на напредъка

{SWD(2017) 21 final}

Европейското научноизследователско пространство: време за изпълнение и наблюдение на напредъка

1. ВЪВЕДЕНИЕ

През 2014 г., две години след приемането на съобщението, озаглавено „Засилено партньорство в рамките на европейското научноизследователско пространство за върхови постижения и растеж“¹, Комисията отчете, че държавите членки и заинтересованите страни в научните изследвания са постигнали добър напредък към изграждането на европейското научноизследователско пространство (ЕНП). Нужни бяха обаче повече усилия, за да започне ЕНП да функционира, по-специално чрез изпълнение на необходимите реформи по отношение на ЕНП в държавите членки и асоциираните държави².

ЕНП се развива по шест приоритета:

- по-ефективни национални системи за научни изследвания;
- оптимално транснационално сътрудничество и конкуренция, което включва „оптимално транснационално сътрудничество и конкуренция“ и „научноизследователски инфраструктури“;
- отворен пазар на труда за изследователите;
- равенство между половете и застъпване на политиката за равнопоставеност между половете в научноизследователската дейност;
- оптимален обмен и трансфер на научни знания и достъп до тях, което включва „обмен на знания“ и „свободен достъп“;
- международно сътрудничество.

През май 2015 г. Европейският съвет отново потвърди ангажимента си за напълно функциониращо ЕНП и одобри пътната карта за ЕНП за периода 2015—2020 г. — подлежащ на развитие документ, който да направлява държавите членки при структуриране на изпълнението на приоритетите на ЕНП на национално равнище. В него държавите членки се призовават да изпълняват пътната карта за ЕНП чрез подходящи мерки, предвидени в национални планове за действие (НПД) и стратегии за ЕНП. Наблюдението на изпълнението на пътната карта за ЕНП ще бъде включено в доклада за напредъка в областта на ЕНП за 2016 г., въз основа на основните показатели, предложени от Комитета за европейското научноизследователско пространство и иновациите³.

До днес 24 държави членки и пет асоциирани държави са приели национален план за действие за ЕНП за периода 2015—2020 г. и се очаква, че в близко бъдеще всички

---

¹ COM(2012)392 final

² COM(2014)575 final

³ Док. 9351/15. Описание на тези показатели е включено в статистическото ръководство за наблюдение на ЕНП, което е част от придружаващото проучване, осъществено от Science Metrix. Съставният средногодишен ръст на тези показатели е представен в таблица 1.

държави членки ще имат одобрени планове за действие. Като двигатели на националните реформи на политиката във връзка с ЕНП, тези НПД дават много добра представа за предстоящите стратегии за ЕНП и съответните мерки на политиката в държавите членки и в асоциираните държави.

В настоящия доклад за напредъка в областта на ЕНП за 2016 г. се обобщават актуалното състояние на ЕНП и напредъкът по изпълнението на ЕНП в периода 2014—2016 г.⁴ За първи път напредъкът в областта на ЕНП беше измерен за всяка отделна държава и по всеки отделен приоритет, въз основа на механизма за наблюдение на ЕНП, който представлява набор от 24 основни показателя, определени съвместно от държавите членки, заинтересованите страни в научните изследвания и Комисията.

В доклада се предоставя също и първи поглед върху развитието на приоритетите на ЕНП, тяхната връзка с пътната карта за ЕНП за периода 2015—2020 г. и основните области, които са цел на НПД за ЕНП. В таблицата в края на документа е посочен ръстът на основните показатели.

В придружаващ работен документ на службите на Комисията и в доклада „Събиране на данни и информация за наблюдение на ЕНП за 2016 г.“, изготвен от Science-Metrix⁵, се дават количествени данни за набор от показатели, с допълнителна качествена информация във връзка с политиката.

2. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ

2.1. По-ефективни национални системи за научни изследвания

Цел:

Ефективно проектирани и ефикасно функциониращи национални системи за научни изследвания и иновации (НИИ), с които се извлича максимална полза от инвестираните в научни изследвания публични средства.

Резултати:

По-добро съгласуване на националните политики със споделените европейски приоритети, прилагане на основните принципи на международните партньорски проверки за финансиращите организации, като се намери задоволителен баланс между конкурентно и институционално финансиране и се инвестира в по-широки системи за образование и иновации.

⁴ Измененията на политиката са описани за периода от средата на 2014 г. (крайна дата за доклада за напредъка в областта на ЕНП за 2014 г.) до средата на 2016 г. (крайна дата за доклада за напредъка в областта на ЕНП за 2016 г.). Показателите обаче са на разположение едва след известно забавяне.

Поради това повечето от посочените в настоящия доклад показатели се отнасят за предишни години.

⁵ (Препратка към уебсайта ще бъде включена при публикуването).

Върховите постижения в научните изследвания са се увеличили с годишен ръст от 6,4 % за периода 2010—2013 г. средно за ЕС-28⁶. Почти всички държави имат национални стратегии за НИИ, единни всеобхватни стратегии, както и множество стратегии, изготвени от различни държавни органи.

Финансирането на НИИ обаче остава проблем, както е подчертано и в предишния доклад за напредъка (2014 г.). По-нататъшно оптимизиране на процедурите за финансиране би помогнало да се намали фрагментирането, да се повиши възвръщаемостта на финансирането на научните изследвания, като същевременно се улесни трансграничното и междусекторното сътрудничество. От полза за критериите и процесите на механизмите за финансиране би било допълнителното прецизиране. Националните ангажименти за финансиране на НИИ трябва да бъдат ясни и категорични и да бъдат определени дългосрочно. Това би създавало предсказуема среда, желана както от публичния, така и от частния сектор.

НПД за ЕНП са съсредоточени основно върху това как да се подобри правната рамка за националните системи за НИИ; разработване на дългосрочни национални стратегии за НИИ; създаване на нови механизми за финансиране с елементи на конкуренция (като примера на Финландия и Нидерландия с укрепване на профилите на университетските научни изследвания); както и намиране на възможности за допълване между националното финансиране и това от ЕС, включително публично-частни партньорства. Докато в НПД за ЕНП по-голям акцент се поставя върху разработването на всеобхватни стратегии, рамки и механизми за развитие, по-малко внимание се обръща на точния размер на финансирането и механизмите за финансиране.

Общо заключение

Анализът показва, че повечето държави са постигнали напредък в областта на върховите постижения в научните изследвания, а почти всички са приели национални стратегии за НИИ. Няколко държави членки преформулират националните си стратегии за НИИ въз основа на широко понятие за иновации, в което се включват образованието и НИИ, с цел постигане на по-голяма ефективност. Един първи преглед на НПД за ЕНП показва, че в бъдеще ще се затвърди по-цялостен стратегически подход към НИИ. Необходимо условие за това обаче е да се гарантират по-стабилни механизми за финансиране на държавните инвестиции.

2.2. Оптимално международно сътрудничество и конкуренция

Съвместни действия по отношение на големите предизвикателства

Цел:

По-добрата съвместна работа за справяне с големите предизвикателства, пред които сме изправени всички, е от основно значение за способността на Европа да реагира в отговор на динамичния и променящ се свят.

⁶ Работен документ на службите на Комисията, таблица 1.

Резултати:

Да се гарантира, че министерствата и организациите, финансиращи научните изследвания, работят в по-тясно сътрудничество за постигане на по-добра съгласуваност с темите и приоритетите на инициативите за съвместно планиране, взаимно признаване на процедурите за оценка, обща терминология и процедури за изпълнение на програмите за НИИ, по-добро интегриране на поканите за представяне на предложения и насърчаване на перспектива с по-голямо международно измерение.

Констатациите⁷ показват, че един от най-високите ръстове при основните показатели за ЕНП — с годишно нарастване от 7,8 % за периода 2010—2014 г. — е при националните държавни бюджетни кредити или разходи за научноизследователска и развойна дейност (GBARD), предоставени за транснационални публични НИИ в целия ЕС⁸. Докато този резултат е показателен за нарастващата интернационализация на науката като цяло, то с още по-големия ръст на допълнителния показател за националните участия в съвместното планиране (инициативите по член 185, инициативите за съвместно планиране (ИСП) и проектите ЕНП-NET) (42 % в периода 2012—2014 г.) се подчертава нарастващото значение, което правителствата отдават на процеса на съвместно планиране с по-голям политически заряд.

Основните установени предизвикателства са, че националните и международните механизми за финансиране биха имали полза от по-нататъшно хармонизиране, което може да улесни също и международната мобилност на изследователите. Освен това за инициативите за съвместно планиране (ИСП), целящи справяне с големите предизвикателства, би могло да е от полза, ако са по-изразено свързани със стратегиите за интелигентна специализация на участващите партньори и обратно. Оценката на обществените ползи от научните изследвания трябва да бъде по-надеждна, за да се улесни подобреното управление на научните изследвания, както и по-доброто информироване на обществеността за стойността на научните изследвания, като се докаже възвръщаемостта на инвестициите⁹.

Повечето НПД за ЕНП са съсредоточени върху широк набор от мерки и дейности на държавите членки и на асоциираните държави за засилване на тяхното участие в съвместното планиране. Целта на НПД е да се съгласува по-добре планирането на НИИ на национално и на европейско равнище, с които се дава отговор на основните установени предизвикателства.

Общо заключение

Анализът показва значителен напредък в повечето държави членки по отношение на участието им през последните години в ИСП. Като се имат предвид последните

⁷ Констатациите в настоящия доклад се позовават на доклада на Science-Metrix „Събиране на данни и информация за наблюдение на ЕНП за 2016 г.“ (Data gathering and information for the 2016 ERA Monitoring).

⁸ Работен документ на службите на Комисията, таблица 2а.

⁹ Доклад на Science Metrix, раздел 3.2.2

тенденции и мерки, които са изпълнени и/или планирани в НПД, може да се приеме, че обемът, качеството и въздействието на съвместното планиране ще продължат да нарастват значително. Това ще се случи особено ако рамката на политиката на ЕС и допълнителните финансови средства от бюджета на ЕС продължат да действат като катализатор за действията на държавите членки.

Научноизследователски инфраструктури

Цел:

Висококачествените и достъпни научноизследователски инфраструктури са в основата на триъгълника на знанието и от ключово значение за амбицията на Европа да бъде начело на световното движение към отворена наука. Държавите членки разработиха колективен подход чрез Европейския стратегически форум за научноизследователски инфраструктури (ESFRI), „Хоризонт 2020“ и правната рамка за консорциум за европейска научноизследователска инфраструктура (ERIC).

Резултати:

Да се осигури съвместимост на пътната карта на ESFRI и националните пътни карти за НИИ, като се улесни достъпът до научноизследователски инфраструктури за държавите членки, които не могат да инвестират в мащабни инфраструктури, и внимателно разглеждане на планираните финансови вноски.

Констатациите показват, че много държави членки са разработили и приложили национални пътни карти за научноизследователски инфраструктури, като за определяне на своите приоритети са използвали за отправна точка пътната карта на Европейския стратегически форум за научноизследователски инфраструктури (ESFRI). За тези национални пътни карти от полза би бил обаче един ясен и последователен подход за очертаване на разходите, свързани с научноизследователските инфраструктури. Освен това дългосрочната устойчивост на научноизследователските инфраструктури, включително финансирането на оперативните разходи, трябва да се прецени от началната фаза на проекта. Допълнително трябва да се координират също и националните механизми за финансиране и процеси за вземане на решения, за да се ускори развитието на инфраструктурата. Освен това несъответствията в регионалния научноизследователски капацитет би трябвало до известна степен да се преодолеят чрез подбора на местата за изграждане на научноизследователски инфраструктури. Включването на частния сектор в проекти за научноизследователска инфраструктура от самото им начало би могло да помогне за катализиране на по-широкото ангажиране на частния сектор в НИИ.

В много национални пътни карти се подчертава значението на координиран подход към научноизследователските инфраструктури на европейско равнище. Предприемат се конкретни мерки за засилване на националното участие в общоевропейски съоръжения, за създаване на стабилни механизми за финансиране и за наблюдение на изпълнението на получените приоритет проекти. В пътните карти се подчертава също и

необходимостта от оценка на текущата ситуация, за да се гарантира оптимално изпълнение. В някои пътни карти е включено също и планиране на национално равнище относно електронните инфраструктури, хоризонталните елементи, които дават възможност създаване на мрежи, обработване, управление на данните и свободен достъп.

Заклучението е, че е постигнат значителен напредък за свързване на националните процеси за вземане на решения относно научноизследователските инфраструктури с определените на европейско равнище приоритети. Може обаче да се обърне повече внимание на координираното финансиране за изпълнение и осъществяване на действията¹⁰.

---

¹⁰ Доклад на Science Metrix, раздел 3.2.4.

Общо заключение

От анализа на националните пътни карти за научноизследователски инфраструктури става ясно, че е постигнат значителен напредък при свързването на приоритетите на национално равнище с тези, определени в рамките на ESFRI. Това нарастващо привеждане в съответствие увеличава съгласуваността на екосистемата на европейската научноизследователска инфраструктура и насърчава конкурентоспособността на ЕНП. При все това, за по-нататъшното укрепване на ефективността на публичните инвестиции в научноизследователски инфраструктури държавите членки следва да договорят стратегия, с която да се гарантира дългосрочна устойчивост.

2.3. Отворен пазар на труда за изследователите

Цел:

Едно наистина отворено и основано на върхови постижения ЕНП, в което висококвалифицираните хора могат да се движат безпроблемно през границите, за да отидат там, където талантът им ще бъде използван най-добре.

Резултати:

Правителствата и заинтересованите страни следва да обмислят как с правилата на националните схеми за финансиране могат да се подкрепят по-добре принципите на откритост, прозрачност и основан на заслугите подбор на кадри и да се премахнат правните бариери пред открития подбор на изследователи в осъществяващите научни изследвания организации, както и да се определят нови начини за развитие на кариерата на изследователите.

Констатациите показват, че броят на обявените свободни работни места за изследователи в портала EURAXESS се е увеличавал средно за ЕС-28 с годишен ръст от 7,8 % в периода 2012—2014 г.¹¹

От доклада се вижда, че използването на EURAXESS е много различно в отделните държави. Ползите от открити, прозрачни и основани на заслугите политики за подбор на кадри имат също така по-голямо значение за изследователи в начален етап на кариерата им, отколкото за утвърдени такива, докато други критерии изглежда имат по-голямо въздействие при решенията за наемане на работа и повишаване¹². Резултатите показват, че усилията на политиката, насочени към увеличаване на преносимостта на стипендиите (моделът „парите следват изследователя“), могат да допринесат за по-нататъшно подобряване на международната мобилност на изследователите.

Различията в социалното осигуряване продължават да съществуват и демотивират мобилността от държави със системи, осигуряващи по-добра защита. За подобряване на подбора на кадри и на условията на работа е важно допълнително разработване на процедури за човешките ресурси. Изискванията за прехвърляемост на правото на пенсия и за езикова компетентност за преподаване са отбелязани като два открояващи

¹¹ Работен документ на службите на Комисията, таблица 3.

¹² Доклад на Science Metrix, раздел 3.3.

се въпроса. За справяне с първия проблем Комисията създаде през 2016 г. общоевропейски допълнителен пенсионен фонд за изследователи, наречен Механизъм за пенсионни спестявания за европейски научноизследователски организации (RESAVER).

По отношение на втория проблем изглежда в повечето държави са премахнати правните бариери за подбор на кадри. Основният проблем, който остава за назначаването на утвърдени чуждестранни изследователи, изглежда е изискването за преподаване да се владее националният език.

В много НПД за ЕНП се поставя акцент върху популяризирането на EURAXESS, за да се повиши мобилността на изследователите както през границите, така и между секторите. За тази цел служат също и насърчаването на стратегията за човешките ресурси за изследователите, както и по-голямото съсредоточаване върху осигуряването на постоянни работни места за изследователи. Освен това в НПД за ЕНП се подчертава значението на откритите, прозрачни и основани на заслугите процедури за подбор на кадри, както и свързаните със социалната сигурност предизвикателства за мобилните изследователи.

Общо заключение

Резултатите показват, че се обръща по-голямо внимание на открити, прозрачни и основани на заслугите процедури за подбор на кадри на национално равнище. В това отношение от ключово значение е по-нататъшното популяризиране на портала EURAXESS като хранилище за правата на изследователите.

Потенциалните мерки за по-нататъшно улесняване на международната мобилност на изследователите включват равния достъп за чуждестранни изследователи до национални програми за финансиране на научни изследвания и повишаването на преносимостта на стипендиите за научни изследвания. Други мерки включват по-нататъшното разработване на процедури за човешките ресурси в осъществяващите научни изследвания институции. Изискванията за прехвърляемост на правото на пенсия и за езикова компетентност за преподаване са въпроси, които търпят развитие.

2.4. Равенство между половете и как то е застъпено в научноизследователската дейност

Цел:

Да се насърчават върховите научни постижения чрез пълно използване на представеността на двата пола и равенството между половете и избягване на неоправдана загуба на таланти.

Резултати:

Разработване на политики относно равенството между половете, като се обръща специално внимание на области, в които жените са по-слабо представени, като се насърчават подходи за застъпване на равенството между половете и включване на перспективите на пола в научните изследвания.

От доклада се вижда, че делът на жените на позиции от степен А в сектора на висшето образование е нараствал в ЕС-28 със съставен годишен ръст от 3,4 % в периода 2007—

2014 г.¹³ През 2014 г. този дял достига 23,5 % за ЕС-28. Напредък е наблюдаван в почти всички държави членки.

Анализът показва също, че едно от основните предизвикателства, пред които са изправени държавите, остава т.нар. „стъклен таван“, който не позволява на жените да стигат до по-високи позиции. Това намира отражение във факта, че една трета от изследователите са жени, но на по-високите в йерархията позиции делът на жените пада под една четвърт. Макар данните да показват, че положението се подобрява, темпът остава бавен.

При НПД за ЕНП се наблюдава значително подобрене в насърчаването на равенството между половете в НИИ¹⁴ в сравнение със ситуацията, отчетена в доклада за напредъка в областта на ЕНП за 2014 г. Наблюдението на прилагането на равенството между половете е в ход или е планирано. Това е показателно за нарастващ интерес и ангажираност на национално равнище към постигането на равенство между половете в националните системи за научни изследвания и за висше образование. Обхватът и качеството на действията по отношение на равенството между половете се различават в отделните държави членки. Включването на измерението на пола в научноизследователските програми остава предизвикателство в много държави членки.

Общо заключение

Анализът показва, че мнозинството от държавите членки са постигнали напредък при изготвянето или планирането на по-систематични стратегии за равенство между половете в НИИ. Мерките, описани в НПД за ЕНП, ще продължат да подкрепят институционалната промяна чрез планове за равенство между половете, които да действат като катализатор на действията на държавите членки. С големия брой планирани мерки се създават очаквания за значителен напредък през следващите години. Действителното подобрене ще зависи от способността на държавите членки да поддържат и укрепват приетите досега стратегии за институционална промяна в дългосрочен план.

2.5. Оптимален обмен и трансфер на научни знания, както и достъп до тях, включително чрез цифровото ЕНП

Трансфер на знания и открити иновации

Цел:

Премахване на пречките пред по-широкото използване на знанията за повишаване на растежа и конкурентоспособността на Европа чрез пълно прилагане на политиките за трансфер на знания.

Резултати:

¹³ Работен документ на службите на Комисията, таблица 4.

¹⁴ Определени бяха три цели: 1. Премахване на пречките пред подбора и напредването в кариерата на жените изследователи, 2. Отстраняване на дисбаланса между половете в процеса на вземане на решения и 3. Засилено застъпване на свързаното с равенството между половете измерение в научноизследователските програми.

Насърчаване на ефективни механизми за трансфер на знания, създаване на политики и процедури за управление на интелектуалната собственост.

Анализът потвърждава, че могат да бъдат получени значителни икономически ползи от трансфера, усвояването и реалното използване на резултатите от научните изследвания. Това може да се разглежда дори и като основна стъпка към справяне с големите предизвикателства (приоритет 2а) и подобряване на социалния просперитет. Независимо от ползите от обмена на знания, Европа все още не е готова да използва потенциала на региона за извличане на стойност от инвестициите в научни изследвания и от техния потенциал за растеж¹⁵.

От доклада се вижда средногодишен ръст от 3,5 % в периода 2008—2012 г. за иновативни дружества, които си сътрудничат с публични или частни научноизследователски институции, и 1,3 % за иновативни дружества, които си сътрудничат с висшите учебни заведения¹⁶.

Общата пречка пред трансфера на знания е липсата на внимание и подкрепа за пазарната реализация на резултатите от научните изследвания. Този проблем остава недостатъчно разглеждан както на равнището на ЕС, така и на национално равнище. Една основна пречка е недостатъчното наемане на работа от частния сектор на изследователи и ограниченият опит, който изследователите имат извън академичната среда. Това е особено вярно за младите изследователи.

Технологичните и иновационните центрове са много важни средства за гарантиране на оптимален обмен на знания. Основната дейност на тези центрове е да се отговори с научноизследователски дейности на нуждите на промишлеността и да се подкрепя търговската реализация на научните изследвания.

В повечето НРД за ЕНП се разглеждат основните предизвикателства като управлението на интелектуалната собственост и възможното законодателство в тази връзка. Като цел е поставено и разработването на механизми за публично-частно сътрудничество в тази област, както и програми за обучение по предприемачество.

Общо заключение

Анализът показва, че трансферът на знания се различава изключително много в Европа. Съществува необходимост да се помисли как да се интегрира финансирането във всяко звено от веригата на знанието и да се гарантира, че научните изследвания достигат по-често до пазара. Представители на научноизследователските организации направиха различни предложения, като например съвместни прояви на промишлеността и академичната общност; отпращане на съвместни покани за подаване на заявления и за

¹⁵ „Boosting Open Innovation and Knowledge Transfer in the European Union“ [„Насърчаване на откритите иновации и трансфера на знания в Европейския съюз“] от доклада на независимата експертна група относно откритите иновации и трансфера на знания: Debackere et al., 2014 г.

¹⁶ Работен документ на службите на Комисията, таблица 5a1 и 5a2.

обучение от промишлеността и осъществяващите научни изследвания организации; както и инициативи за професионално развитие, които обединяват докторанти и частния сектор на промишлеността. Така ще се изгради доверие, ще се засили публично-частното сътрудничество и ще се насърчи междусекторната мобилност.

Свободен достъп до публикации и данни

Цел:

Със свободния достъп до научни публикации и данни се насърчава по-интензивен и бърз обмен на научни идеи, с което се повишават ползите както за самата наука, така и за обществото като цяло. Това е много важна част от по-широкообхватно преминаване към отворена наука.

Резултати:

Насърчаване на „златен“ и/или „зелен“ свободен достъп в съответствие с Препоръката на Комисията от 2012 г. относно достъпа до научна информация нейното съхранение, като се обмисли възможността за привеждане в съответствие и координиране на преговорите с научните издателства, за да се подпомогне преходът към нови и по-балансиран бизнес модели.

Анализът показва, че 24 държави членки са приели през 2016 г. политики в подкрепа на свободния достъп¹⁷. По-голямата част от мерките бяха приети от 2012 г. насам, а някои държави, които бяха сред първите приели мерки, са допълнили политиката си и с по-нататъшни мерки. Движението за свободен достъп се разви много бързо и в последните години премина „повратната точка“ от 50 %. От публикуваните през 2014 г. публикации в ЕС-28, около 52 % бяха на разположение със свободен достъп¹⁸.

Политиките и практиките за свободен достъп обаче са твърде разнообразни и може да се различават както в отделните държави, така и при организациите, финансиращи научните изследвания. За постигане на пълен свободен достъп е необходимо да се развият допълнително моделите на издателска дейност и системите за възнаграждение, както и да се обедини инфраструктурата с цел споделяне и многократно използване на научноизследователски данни.

Забелязаните пречки пред по-нататъшния напредък включват цената за преминаване към свободен достъп, разнородните закони за авторското право на национално равнище, непрозрачността на правните аспекти на правото на собственост, опасенията на частния сектор във връзка със задълженията за споделяне на данни. Изследователите са обезпокоени за последиците от публикуването за свободен достъп върху оценката на въздействието на тяхната работа и съответно върху професионалното им развитие.

¹⁷ Доклад на Science-Metrix: Събиране на данни и информация за наблюдение на ЕНП за 2016 г., таблица 25.

¹⁸ Работен документ на службите на Комисията, таблица 5б.

Свободният достъп до научноизследователски данни също се развива през последните години, но е на по-нисък етап на напредък. Съществени технически и финансови бариери възпрепятстват прехода към ефективно съхранение и многократно използване на данни, а същевременно липсата на специалисти по данните и недостатъчното ниво на умения за работа с данни в общността на изследователите затрудняват ефективното изпълнение.

На 27 май 2016 г. държавите членки приеха заключенията на Съвета относно прехода към система на отворената наука. Те призоваха по-специално свободният достъп до научни публикации да стане „вариант по подразбиране“ за публикуване на резултатите от публично финансирани научни изследвания и подкрепиха осъществяването до 2020 г. на прехода към непосредствен и по подразбиране свободен достъп.

НПД за ЕНП са насочени основно към развитието и подкрепата на свободния достъп до публикации, по-специално чрез създаване на електронни инфраструктури, стратегии и планове за действие в подкрепа на свободния достъп до публикации. Главният акцент продължава да бъде върху незадължителните мерки в подкрепа на свободния достъп до данни и публикации, а на регулаторните аспекти се обръща по-малко внимание.

Общо заключение

През последните години свободният достъп до резултатите от научни изследвания (публикации и данни) се подкрепя от все по-голям брой университети, научноизследователски центрове и финансиращи агенции в цяла Европа. С увеличаването на броя на политиките и инициативите обаче се стигна до много разнородна екосистема в Европа. Като следваща стъпка от полза би било постигането на повече координация и съгласуваност на политиката отвъд националните граници, въз основа на най-добрите практики. Много трябва да се направи все още по отношение на политиките за свободно достъпни данни от научни изследвания, а полезен референтен модел в тази връзка се предоставя от „Хоризонт 2020“.

2.6. Международно сътрудничество

Цел:

Да се гарантира, че Европа като цяло може да извлече максимално предимство от най-добрите възможности на НИИ в глобален контекст.

Резултати:

Определяне на национални стратегии за интернационализация, за да се насърчи по-близко сътрудничество с основни трети държави, по-добро координиране на целите и дейностите на ЕС, държавите членки и асоциираните държави спрямо държавите извън ЕС и международните организации, по-добро реализиране на резултатите от многостранни проекти на ЕС и междуправителствени такива, както и по-добро използване на двустранни и многостранни споразумения между държави — членки на ЕС, и държави — международни партньори.

Анализът показва значителен годишен ръст от 4,1 % за съвместни публикации с партньори извън ЕНП в периода 2005—2014 г.¹⁹ Това е малко по-високо от ръста през същия период на съвместните публикации с партньори от ЕНП, който беше 3,6 %.

Основните констатации показват, че международното сътрудничество с трети държави се развива, макар че държавите от Западна Европа са водещи и се очертава несъответствие между тях и останалите държави от ЕНП. Освен това напредък има и при международния подбор на кадри, макар че Западна Европа е водеща и на този фронт и се откъсва от останалите държави. Важен за справяне с несъответствията в научноизследователската среда ще бъде един по-широк географски акцент върху човешките ресурси.

Повечето НПД за ЕНП са насочени към разработването на стратегии за улесняване на сътрудничеството в рамките на ЕС, мерки във връзка с информацията и мерки за подобряване на дейностите по места и създаването на мрежи. В държавите членки нараства признаването на значението на международното сътрудничество и за съвместно действие, по-специално по отношение на нововъзникващите научни нации.

Общо заключение

Анализът показва, че през последните години в много държави членки е постигнат значителен напредък по отношение на капацитета им за международно сътрудничество. Изглежда, че вече не се поставя под въпрос добавената стойност от съвместните подходи при международното сътрудничество от страна на държавите членки и ЕС като стратегически елемент в допълнение към съществуващото двустранно сътрудничество. По-малките държави членки по-специално подчертават необходимостта и добавената стойност от съвместни подходи, особено по отношение на големите съществуващи научни нации и нововъзникващите такива.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

В доклада се твърди, че през последните години е постигнат сериозен напредък по отношение на ЕНП. Според средните стойности за ЕС-28, с течение на времето се наблюдава напредък по всички основни показатели, макар че съществуват големи различия между държавите както в равнищата на изпълнение, така и в ръста. (Вж. обобщената таблица на ръста).

Това че институционалната среда е различна в отделните държави означава, че все още предстои да се направи много за по-нататъшен напредък по всички приоритети. ЕС и неговите държави членки все още не са напълно изградили ЕНП, както е предвидено в Съобщението от 2012 г. Необходима е по-нататъшна работа от различни участници. Като потенциални целеви показатели за изоставащите държави може да се използват „най-добрите резултати“ по отношение на ЕНП.

¹⁹ Работен документ на службите на Комисията, таблица 6.

Публикуваните от държавите членки и асоциираните държави НПД за ЕНП са ясно доказателство за политическа ангажираност по всички приоритети на ЕНП и показват висока степен на амбиция за постигане на по-нататъшен напредък за ЕНП.

Политическият дневен ред на Комисията относно „Отворената наука“, „Отворените иновации“ и „Отваряне към света“ ще отвори ЕНП и за бъдещи предизвикателства като цифровизацията и глобалните мрежи. Това отново потвърждава, че идеята за ЕНП се развива във времето. Възникват нови предизвикателства и правителствата трябва да определят как да се възползват от възможностите. Има нови бариери, които трябва да се премахнат. Едно успешно ЕНП ще доведе до отворени иновации, отворена наука и отваряне към света.

Същевременно сега акцентът следва да бъде насочен към засилване на изпълнението, за да се постигнат резултати по всички приоритети на ЕНП. Това е отговорност на държавите членки, под наблюдението и с политическата подкрепа на Комисията.

Организациите на заинтересованите страни в ЕНП продължиха усилията си за изпълнение на приоритетите на ЕНП²⁰. Техният ангажимент беше подкрепен с подписването през юни 2015 г. на ново съвместно изявление от председателите на петте организации, представени в платформата на заинтересованите страни в ЕНП, и от комисар Моedas. Освен това през 2016 г. в платформата на заинтересованите страни в ЕНП бяха приети нови членове, с което се разшири кръгът от участници в нея. На EIRMA, ERF-AISBL, ERRIN, EU-LIFE и TAFTIE беше даден статут на наблюдатели, след като приеха планове за действие за ЕНП.

Включването на наблюдението на пътната карта за ЕНП в настоящия доклад за напредъка е мощен инструмент в помощ на държавите членки и асоциираните държави да определят и изпълнят необходимите реформи за ЕНП на национално равнище. Може да се обмисли и привеждането в съответствие с други доклади относно приоритетите на ЕНП. Използването на механизма за наблюдение на ЕНП като основен елемент би могло да укрепи още повече количествената база на НПД за ЕНП. Процесът на наблюдение на ЕНП може да бъде допълнително засилен чрез взаимно учене от опита на другите въз основа на съчетание от НПД за ЕНП и допълнителните текущи прегледи на държавите за следващия доклад за напредъка на ЕНП.

---

²⁰ Работен документ на службите на Комисията, приложение 3.

Постигнат от държавите ръст по приоритетите на ЕНП

Държава	Основни показатели ²¹						
	JRC Върхови постижения в научните изследвания (2010–2013 г.)	GBARD транснационални (2010–2014 г.)	EURAXESS обяви за работа (2012–2014 г.)	Жени степен А (2007–2014 г.)	Сътрудничество с публични или частни научноизследователски институции (2008–2012 г.)	Висше образование – частно сътрудничество (2008–2012 г.)	Публикации извън ЕНП на 1 000 изследователи (2005–2014 г.)
ЕС-28	6,4%	7,8%	7,8%	3,4%	3,5%	1,3%	4,1%
AT	2,6%	3,4%	2,3%	6,0%	14,7%	1,7%	2,9%
BE	9,5%	1,0%	1,8%	6,4%	0,4%	-1,2%	3,0%
BG	0,6%	16,0%	-2,0%	5,5%	-9,3%	-1,7%	1,4%
CH	4,2%	:	4,6%	-1,9%	:	:	1,4%
CY	8,7%	0,7%	-1,4%	4,6%	11,2%	-6,5%	8,4%
CZ	1,9%	-3,4%	-39,1%	1,7%	-2,3%	2,3%	6,3%
DE	6,0%	-1,1%	8,5%	5,9%	:	:	0,0%
DK	8,4%	-3,7%	3,0%	5,4%	-7,2%	-4,6%	3,5%
EE	3,8%	25,7%	13,7%	3,2%	10,0%	8,8%	8,4%
EL	5,5%	-12,6%	-8,8%	4,3%	:	:	:
ES	5,9%	6,2%	21,3%	1,9%	13,1%	11,9%	9,1%
FI	5,6%	-0,2%	-29,4%	2,5%	-0,1%	-1,5%	8,9%
FR	6,2%	:	16,7%	2,5%	-1,6%	-2,9%	4,2%
HR	5,2%	22,5%	308,2%	6,4%	-2,2%	-0,1%	6,3%
HU	5,2%	3,8%	-29,4%	-0,7%	-2,6%	-2,3%	3,0%
IE	7,3%	5,7%	17,2%	12,7%	:	:	6,2%
IS	:	:	:	:	:	:	9,9%
IT	5,6%	18,1%	10,7%	2,1%	12,2%	0,2%	2,9%
LT	-0,6%	24,8%	-19,2%	12,3%	2,9%	9,3%	7,7%
LU	13,6%	35,2%	-26,0%	8,6%	-12,0%	-12,3%	13,8%
LV	4,1%	47,1%	72,3%	2,8%	0,1%	-9,8%	13,8%
MT	8,0%	-100,0%	:	34,6%	-0,6%	7,6%	16,4%
NL	9,1%	10,4%	13,4%	6,3%	:	:	5,4%
NO	7,1%	-3,9%	11,2%	5,4%	0,8%	0,3%	6,0%
PL	3,6%	76,8%	-4,7%	1,6%	-3,8%	-3,0%	3,0%
PT	4,7%	1,4%	31,0%	2,0%	3,5%	1,2%	11,1%
RO	1,3%	9,5%	-34,8%	-1,1%	22,9%	-4,0%	8,6%
RS	-1,5%	:	-12,1%	:	:	:	4,6%
SE	5,2%	-2,5%	17,0%	4,3%	8,9%	4,2%	3,8%
SI	-1,0%	-18,4%	21,2%	6,0%	:	:	5,3%
SK	4,0%	15,7%	111,8%	3,3%	-11,5%	0,1%	1,6%
UK	9,1%	11,0%	4,9%	:	:	:	5,7%

²¹ Описание на тези показатели е включено в статистическото ръководство за наблюдение на ЕНП, което е част от придружаващото проучване на Science Metrix.